

REFLEXIONS SOBRE ELS PRONOMS FEBLES PREDICATIUS

0. OBJECTIUS DEL TREBALL

En aquest treball vull reflexionar sobre el funcionament sintàctic d'alguns pronoms febles del català en el seu ús predicatiu sota el prisma d'una teoria modular i integrada com és la TRL i presentar-ne una hipòtesi d'explicació. Això permetrà mostrar que una teoria lingüística modular no solament pot elaborar hipòtesis explicatives satisfactòries d'unes determinades dades lingüístiques, sinó que, a més, pot integrar fets aparentment diversos, pot fer paleses relacions entre propietats gramaticals que semblen inconnexes. I això es pot fer mostrant l'existència de regularitats a un nivell més abstracte, en analitzar les estructures sintàctiques, cadascun dels tipus de frases com ara *passiva, relativa*, etc., no com a blocs monolítics, sinó com a resultat de l'actuació i la interacció d'una sèrie de principis universals, paramètricament fixats en un valor o en un altre per cadascuna de les gramàtiques particulars. Aquests principis determinen la formació, la *bona* formació, de les estructures o representacions sintàctiques.

El fet concret que volem estudiar per presentar-ne una proposta d'explicació és el comportament predicatiu dels pronoms febles *ho* i *hi* en el català oriental central i mostrar les similituds i diferències entre l'un i l'altre.

1. ELS PRONOMS FEBLES O CLÍTICS

Pel que fa als principis de la teoria del lligam, el pronom reflexiu *es* es comporta com el que la TRL anomena una anàfora i els altres com a pronominals. Amb les formes finites del V el clític es troba en una posició no-argumental o A', ja que no és la posició en la qual apareixeria el sintagma corresponent. Per aquesta raó, per tal de poder rebre paper Θ i Cas, ha d'estar associat amb la posició A corresponent. Suposem que els pronoms febles es troben com a morfemes adjuntats al V. Els indefinits *ho*, *hi* i *en*, que no estan associats a trets morfològics de concordança (persona, gènere, nombre i Cas), lliguen una variable en la posició argumental corresponent; aquesta variable els transmet el paper Θ i el Cas i, al seu torn, el pronom feble *legítima* la variable mitjançant la relació de lligam A'. Pel que fa al Cas, com que els pronoms manifesten un cas morfològic, suposem que l'únic que ha de fer la teoria del Cas a l'EO és *comprovar* que estan associats amb la posició a la qual s'assigna el Cas que ells manifesten. La hipòtesi mínima seria suposar que les diferències entre pronoms són diferències de Cas, per bé que veurem que la situació és un xic més complexa.

Considerem les frases de (1):

- (1) a. *Ho sé*
b. *Hi aniré*

Tindrien les estructures de (2) (deixant de banda tots aquells aspectes irrellevants pel que ara ens interessa):

- (2) a. [...[_{SV} [_{V'} [_V *ho*_i + *sé*] [_{SN} *t*_i]]]]]
b. [...[_{SV} [_{V'} [_V *hi*_i + *aniré*] [_{SP} *t*_i]]]]]

En ambdós casos, el clític pronominal indefinit està coindexat amb la posició argumental, ara ocupada per la traça, la qual li transmet el paper Θ (TEMA o PROPOSICIÓ a (2a) i DESTINACIÓ a (2b)) i el

Cas (Acusatiu i Oblic respectivament). En el cas de (2a) podem suposar que el V *saber* assigna Cas Acusatiu i que és aquest Cas Acusatiu també el que *ho* manifesta. De seguida veurem, però, que *ho* és visible per la seva coindexació amb una posició d'argument intern proposicional, encara que a aquesta posició el V no hi pugui assignar Cas Estructural (potser en aquestes estructures es podria parlar de Cas Inherent). Pel que fa a *hi*, està associat normalment amb una posició en la qual el SN tindria un Cas oblic assignat per la P; com que el pronom ja porta aquest Cas com una marca morfològica, la teoria del Cas només haurà de comprovar l'adequació de la coindexació.

2. «HI» I «HO» EN ELS USOS PREDICATIUS

Ho i *hi* com a predicats presenten una varietat d'usos relativament gran que sembla el fruit casual de la fixació diacrònica. Volem mostrar, però, que aquests usos obeeixen regularitats profundes de la gramàtica del català, que són més difícils de descobrir si no descomponem les frases en diverses propietats, que responen a principis independents.

Considerem les frases de (3) - (5):

- (3) a. No *ho* sabem
 b. *Ho* sembla
 c. *Ho* és
 d. *Ho* està
 e. *Ho* ha esdevingut
- (4) a. *Hi* és
 b. *Hi* està, malalt
 c. *Hi* estaré tota la tarda, a casa
 d. *Hi* romandrà una bona estona, atabalat
 e. No és cíníc, però s'*hi* tornarà
 f. Ella es va quedar de pedra i jo també m'*hi* vaig quedar

- (5) a. Van tornar molt cansats? Sí que *hi* van tornar
 b. No esperaven trobar-la morta, però la *hi* van trobar

Les preguntes que ens podem fer a propòsit d'aquestes dades són les que apareixen a (6):

- (6) A. La diferència de pronominalització entre *ho* / *hi* es fa dependre normalment de la diferència SN / SP de l'element pronominalitzat. Amb quines altres propietats està en correlació aquest fet?
 B. Quines propietats tenen en comú les frases de (3), on aparentment tres tipus diferents de complements pronominalitzen de la mateixa forma?
 C. Si *ésser*, *estar* i *romandre* són verbs que porten un mateix tipus de complement SA o PP, per què en determinats parlars provoquen una pronominalització diferent?

A (3a) tenim una pronominalització aparentment no gens problemàtica d'un complement directe oracional. A la frase li correspondria una anàlisi —simplificada— com (7):

- (7) En Pere [_{sv}[_v'.[*ho*_i + sap] [_{o'}.*t*_i]]]

La traça transmet al pronom el paper Θ PROPOSICIÓN i tal volta —com veurem tot seguit —el Cas Acusatiu que el V assigna.

La situació que es dona amb el V-*semblar* constitueix un dels eixos fonamentals de la problemàtica presentada. Comprovem en primer lloc que una frase com (3b) pot correspondre, de fet, a estructures diferents. Considerem (8):

- (8) a. Sembla [que plou]
 b. *Ho* sembla
 c. **Ell* sembla que plou
 d. En Pere sembla antipàtic
 e. (En Pere) *ho* sembla

El fet de no poder introduir un subjecte lèxic per al V *semblar* a (8a), com mostra (8c), i en canvi sí a (8d/e), sembla indicar que aquesta possibilitat no és determinada pel V *semblar*, sinó pel predicat del V de la predicació complement del V *semblar*. Per tant, suposem que el V *semblar* és un V que no assigna paper Θ al seu subjecte, només assigna un paper Θ PROPOSICIÓ al seu complement, paper Θ que sabem que només pot correspondre a una predicació (frase amb verb finit o oració menor). És lògic aleshores que ens preguntem per l'estructura de frases com (8d). Cal suposar que les gramàtiques no es permeten el «luxe» de tenir dues xarxes Θ diferents per a un sol V —és a dir, que no existeixen dos Vs homònims amb dos esquemes de subcategorització diferents—: suposem que el SN *en Pere* no és pas el subjecte del predicat *semblar*, sinó del predicat *antipàtic*. Comprovem-ho amb les exigències de selecció semàntica a (9):

- (9) **La taula sembla antipàtica*

La raó per la qual el SN *en Pere* es troba com a aparent subjecte del V *semblar* és que al lloc on apareix a l'EP no pot rebre Cas, ja que els As no en poden assignar al seu subjecte i la predicació adjectival o *oració menor* no té FLEX (o no té FLEX amb els trets CONC i TEMPS marcats positivament); per tant, s'ha d'«elevant» a la posició no temàtica de subjecte de *semblar* per rebre Cas Nominatiu de la FLEX de la O principal, marcada positivament. Per aquest fet els Vs de comportament com *semblar* són anomenats *Vs d'elevació*. L'EO de frases com (8d) serà (10):

- (10) [o [SN *en Pere*_i]^j][FLEX·[FLEX ...CONC]^j
 [sv[V' [v*sembla*] [sa*[SN t_i] [sa*antipàtic*]]]]]]]

La mateixa mena d'argumentació que porta a establir una estructura com la de (9) per a frases amb el V *semblar* porta a establir una estructura paral·lela per a les frases amb *ésser* o *estar* de (3) —amb la sola diferència que *ésser* i *estar* semblen limitats a portar oracions reduïdes o predicacions adjectivals, quedant excloses les frases finites. Així, per exemple, una frase com (11a) tindria una estructura com (11b):

- (11) a. En Pere és antipàtic
 b. [O [S_{NE}N Pere_{s_i}] [FLEX' [FLEX] [S_V [v' [v és]
 [SA* [S_N t_i] [SA antipàtic]]]

Donada la identitat d'estructura és lògic que la pronominalització sigui idèntica en ambdós casos i, fins i tot, que coincideixi amb la pronominalització de complements oracionals de verbs subcategoritzats amb una completiva. Efectivament, allò que aparentment és la pronominalització d'un SA, diferenciada de la pronominalització d'una O', és en realitat la pronominalització d'una predicació que és l'argument intern del V:

- (12) [O [S_{NE}N Pere_i] [FLEX' [FLEX] [S_V [v' [v_ho_j + és]
 [SA* [S_N t_i] [SA t_j]]]]]]]]

Un principi de *maximalitat* de les categories buides faria que es restablís la predicació a ES o a la FL i, de fet, *ho* estigués coindexat amb SA*, una predicació adjectiva, element de caràcter proposicional.

Quina és aleshores la situació del V *estar* i per què en uns parlars es comporta com *semblar* i *ésser* i en uns altres s'agrupa, pel que fa a la pronominalització del seu predicat nominal, amb els V anomenats de vegades «pseudoatributius» com *quedar-se*, *romandre*, *restar*, i d'altres?

Considerem de primer el cas dels parlars en els quals es comporta com *ésser*. Hi ha una sèrie d'arguments —en els quals no podem ara entrar en detall— que ens porten a creure que ni tan sols en aquest cas podem parlar d'identitat d'estructura entre amb-

dós Vs. Per dir-ho breument, el fet que *estar* porti bàsicament PPs i que en les frases locatives demani un temporal fa que se li pugui reconèixer un valor duratiu que ha d'estar en correlació amb marques —morfemes, mots, sintagmes o entitats més abstractes— temporals. En el cas que tractem, la mera presència d'un PP suposa valor aspectual-temporal durativo-perfectiu. En el cas de PPs de Vs transitius, això suposa un valor passiu, de manera que en l'estructura-P la frase reduïda complement d'*estar* no té el seu argument en posició de subjecte, sinó d'objecte. Una frase com (13a) serà analitzada en EO com a (13b):

- (13) a. En Joan està angoixat
 b. [o [SN en Joan_i] [FLEX·[FLEX] [sv[V· [vestà] [PP*/SV*[SNt_i][V/PP angoixat][SN t_i]]]]]]]

Per què aleshores en determinats sistemes *estar* pronominalitza el seu predicat adjectival o participial amb *hi*, tal com fan els Vs pseudoatributius i quines són, en qualsevol cas, les semblances i les diferències existents entre el comportament dels Vs pseudoatributius i els dels Vs atributius pròpiament dits?

Abans d'intentar resoldre aquesta qüestió, considerem les propietats de les anomenades predicacions secundàries o complements predicatius:

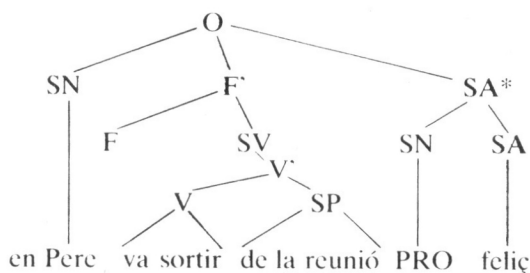
- (14) a. En Joan va sortir de la reunió *molt animat*, però jo no *hi* vaig sortir gaire
 b. Em sembla que construeixen els pisos *molt petits*. Sí que els *hi* construeixen
 c. A nosaltres ens *hi* van portar el peix, *cru*.

Els SAs o PPs anomenats predicatius mantenen una relació de predicació amb un SN, de la mateixa forma que hem vist a l'atributiva. En les frases de (14) el complement predicatiu o predicació secundària es un complement opcional. Per tant, la diferència entre el predicat d'una frase atributiva i els predicats secundaris de

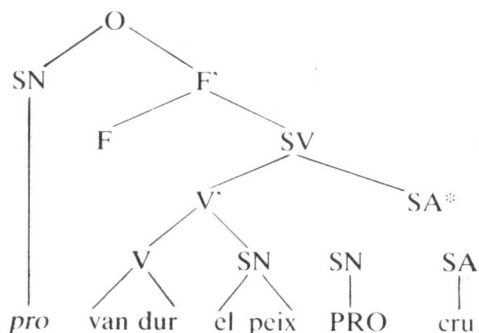
(14) és que, ara, el SA o PP és suprimible i que el SN manté també una relació de predicació amb un predicat verbal.

Segons que la relació de predicació del predicat secundari sigui amb el subjecte o amb l'objecte directe tindrem estructures com les de (15a) o (15b):

(15) a.

b.

Segons les exigències de la teoria de la predicació el nivell de dependència jeràrquica de SA* vindria determinat per les necessitats de c-comandament per part del SN lèxic sobre el qual s'estableix la predicació secundària —i, segons alguns autors, per la necessitat de c-comandament mutu entre el SN i el SA*.

És lògic que en aquestes frases la pronominalització sigui diferent de la de les frases atributives, perquè es tracta també d'una altra estructura. En estructures com les de (14) i (15) la predi-

cació —i, per tant, el clíctic— no pot rebre Cas del V. Per tant, el clíctic que la representa, com que porta un Cas Inherent Oblic, es legitima a la FL per associació amb una posició d'adjunt fora de V'. Com a argument addicional a favor del que diem cal esmentar el fet que complements com els subratllats de (16) també pronominalitzen amb *hi*, malgrat les aparents diferències categorials, perquè el mecanisme d'assignació de Cas és el mateix.

- (16) a. L'han nomenat *president*
 b. El tinc *per un bon home*
 c. Va entrar *amb els ulls baixos*

Vegem ara quin és el funcionament dels Vs pseudoatributius. Ja a primer cop d'ull observem que els predicats d'aquests verbs semblen compartir propietats dels predicats de les frases atributives i de les predicacions secundàries que hem vist ara mateix. Ara bé, si d'una banda la pronominalització sembla indicar un complement que no pot rebre Cas directament del V, de l'altra, no es tracta pas d'un complement suprimitble. Quina és aleshores l'estructura que podem suposar per a frases com les de (17)?

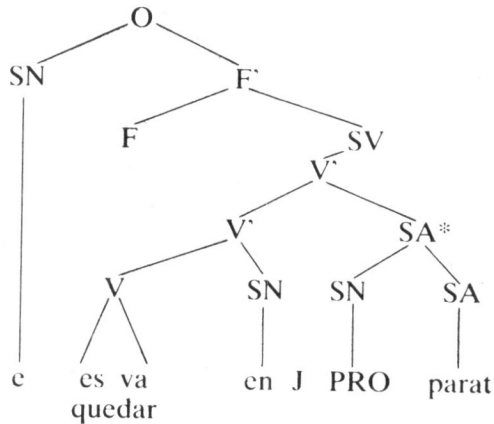
- (17) a. En Joan es va quedar dret davant la porta
 b. La Rosa s'ha tornat molt antipàtica
 c. Ha romàs allitat dues setmanes

Una estructura similar a la que hem proposat per als Vs atributius o *semblar* queda automàticament descartada perquè aleshores no podríem explicar la diferència de pronominalització. Malgrat tot, el subjecte d'aquestes frases sembla un subjecte intern (com ara el del V *arribar*):

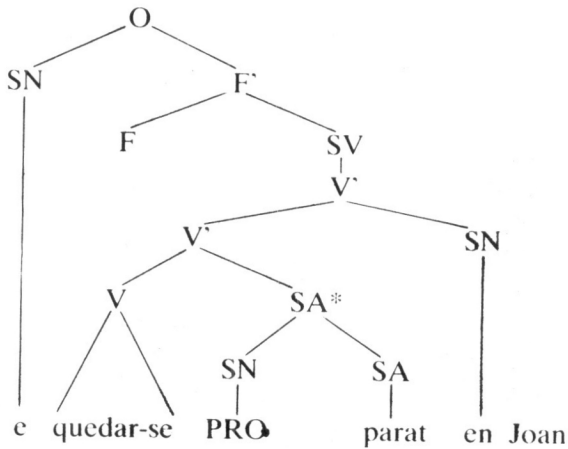
- (18) Se n'hi van quedar molts, d'aturats

Per tant, ens inclinem per EPs del tipus de les de (19):

(19) a.

b.

És difícil trobar arguments que permetin decidir quina de les dues estructures cal preferir. En qualsevol cas, *hi*, com a representant de la predicació, no pot rebre Cas del V, el qual és intransitiu i ni tan sols no pot assignar Cas al SN argument intern, el qual es veu obligat a desplaçar-se a la posició de subjecte per rebre Cas Nominatiu de FLEX; per això ha de rebre cas Oblic.

Per tant, aquestes frases s'assemblen a les atributives en el fet que el V no assigna un paper \ominus extern; però en difereixen i s'assemblen a les de doble predicació pel fet que el V no només assigna un paper \ominus PROPOSICIÓ, sinó que hi ha dos papers \ominus interns i la predicació té com a subjecte una categoria buida correferent amb el SN lèxic, que té el paper \ominus d'EXPERIMENTADOR. Unes i altres coincideixen en el fet de portar una predicació adjectival o participial, però es diferencien pel nivell de dependència d'aquesta predicació. Pel que fa a la diferència entre les frases de V pseudoatributiu i les frases amb una predicació secundària, la diferència està en el fet que l'oració menor dels Vs pseudoatributius rep paper \ominus del V i la que funciona com a predicació secundària, no. A més, es diferencien per la resta de papers \ominus existents a la frase. Una teoria que tracti les frases no com a cúmuls de propietats, sinó com a blocs no podrà trobar punts comuns entre les diferents estructures.

No cal dir que en els parlars en els quals el predicat adjectival o participial de V *estar* pronominalitza amb *hi* aquestes frases presentaran una estructura de Vpseudoatributiu, com (19).

3. PRIMERA APROXIMACIÓ A «EN»

Pel que fa al pronom *en* en el seu ús predicatiu, diguem només que la seva presència com a substitut d'un predicat adjectival no es pot considerar un «error», sinó una extensió analògica d'una pronominalització partitiva de l'A, paral·lelament a com, en el cas dels SN, és una pronominalització partitiva del SN.

Els casos centrals de pronominalització de predicat amb *en* són aquells en els quals el predicat porta un Esp quantitatiu o intensificador, de manera que el SA adquireix un valor partitiu. A partir d'aquí creiem que es pot parlar d'una extensió analògica a casos en els quals el SA no és partitiu.

A diferència de *ho* i *hi*, *en* no està coindexat amb tot el SA*, sinó només amb A', a causa de la presència, en els casos bàsics, d'un operador —quantificador, operador intensificador, etc. Vegem-ne les estructures tipus de (20):

- (20) a. En Pere n'és molt, de savi
 b. [o [SN en Pere_i] [FLEX·[FLEX] [sv[· [ven_j
 + és] [SA*[SA [SN t_i][SA [Esp molt]][a· t_j]]]]

El tractament en detall d'aquesta qüestió ja ha de ser, però, el tema d'un altre treball.

ANNA BARTRA I KAUFMANN